

Sisällys

ESIPUHE 9

1 VIIIMEINEN KANSANKAPINA 12

Kalajoen ”kapina” 14

Mistä tämä kirja kertoo? 21

Miten tämä kirja kertoo? 26

Muita lukutapoja 32

Eettiset periaatteet 37

Aikaisempi tutkimus 42

Tutkimuksen rakenne 47

2 HISTORIALLINEN MIKROSOSIOLOGIA 50

Historiallinen sosiologia 50

Historiallinen etäisyys 54

Kauas ja lähelle 60

Niukkuus ja runsaus 62

Erityinen yksilö ja poikkeuksellinen tapahtuma 65

Taso, tapaus ja jaksotus 69

Tutkimuksen aineisto 73

Yhdentekeviä tärkeitä asioita 81

3 HISTORIALLINEN KEHYS 83

Kalajoen kuohuntaa 83

Rakenne ja kulttuuri 87

Yhteisön valtarakenteet 92

Ulkoinen sääntely: laki ja normit 99

Tapahtumien tila: nuorisoseurantalo 101

Pitäjä muiden joukossa 109

4 ERITYISET EHDOT 110

Yhteiskunnalliset jännitteet 110

Välttämätön ehto: rikollisuus 112

Välttämätön ehto: köyhyys 121

Riittävä ehto: salakalastus joella 129

Riittävä ehto: syysmarkkinat 143

Riittävä ehto: markkinatanssit 146

Paikkaan sidottu 149

5 LOKAKUUN 9. PÄIVÄN ILTA 1953 150

Kasautuva tapahtumaketju 151

Tapahtumarakenneanalyysi 158

Merkityksellinen ja merkityksetön 166

Kuohunta ja kohtaaminen 171

Tiheä historia 176

Poliisin näkemys 182

Kapinallisten näkemykset 191

Kirkkoherran näkemys 196

Pullon henget 198

6 TULEVAT TAPAHTUMAT 200

Pienet piirit 201

Mikä on kapina? 206

Kahakka ilman kapinaa 209

Satunnainen tapahtuma harvinaisena hetkenä 215

Kahakasta kapinaksi 222

Kapinakäräjät 225

Lehdistön reaktiot 230

Vääränvalanjuttu 232

Vääränvalankäräjät 239

Kallis oikeus 243

Hovioikeus 246

Korkein oikeus 256

Kekkonen 261

Kolme kertaa kiellon päälle 274

Säröjä yhteisössä 279

Vakiintunut valta 290

7 YHTEISET ASIAT 292

Henkilökohtaisuus 293

Paisuttelu 302

Yleistäminen 305

Muistaminen 314

Unohtaminen 319
Tosiasioden tulkinnallisuus 325
Roolittaminen 330
Riittävä ehto 339
Poikkeuksellinen syy 349
Kuplinta 359
Kunnia ja moite 366
Tirkistelyn oikeutus ja tutkimuksen tarkoitus 376
Omat ja muiden asiat 381

8 JÄLKISANAT 383

Lähteet 395
Arkistot 395
Aikakaus- ja sanomalehdet 395
Kirjallisuus 396
Abstract 404

- Taulukko 1. Historiallisen mikrososiologian viisi analyysitasoa 70
Taulukko 2. Puolueiden eduskuntavaalikannatus Kalajoella 1945–1954 93
Taulukko 3. Kunnanvaltuustot Kalajoella 1949–1958 95
Taulukko 4. Valtalähteiden jakautuminen Kalajoella 1950-luvun alussa 97
Taulukko 5. Pääomien jakautuminen Kalajoella 1950-luvun alussa 98
Taulukko 6. Rysien ja verkkojen määrät Kalajoen edustalla 1953–1956 127
Taulukko 7. Kalansaaliit Kalajoella 1953–1954 129
Taulukko 8. Sosiaalisen kohtaamisen jaetut elementit
nuorisoseurantalolla 174
Taulukko 9. Syytetyt 202
Taulukko 10. Poliisit 204
Taulukko 11. Kuulustellut 205
Taulukko 12. Kapinan ja väärän valan tuomiot Kalajoen
kihlakunnanoikeudessa, 1954 243
Taulukko 13. Hovioikeuden tuomiot kapinasta ja väärästä valasta, 1954 254
Taulukko 14. Kapinaroolit 338
Taulukko 15. Samankaltaiset tapahtumat: Kalajoen kapina (1953) ja
Korson ”kapina” (1965) vertailussa 356

- Kuvio 1. Markkinatanssit: neljä vaihtoehtoa 26
- Kuvio 2. Historiallisen etäisyyden elementit 58
- Kuvio 3. Erityiset yksilöt ja poikkeukselliset tapahtumat 68
- Kuvio 4. Välttämättömät ja riittävät ehdot 111
- Kuvio 5. Veroöyrit ja peltoalat Kalajoella 1954, tuloluokittain ja hehtaareittain 124
- Kuvio 6. Tapahtumien ja prosessien laadut 153
- Kuvio 7. Kalajoen kapina yksinkertaistettuna tapahtumaketjuna 157
- Kuvio 8. Poliisien kuvaus kahakasta 186–187
- Kuvio 9. Syytettyjen oma kapinakuvaus 194–195
- Kuvio 10. Kiviojan kahakkakuvaus 197
- Kuvio 11. Jutilan näkemys lyöntijärjestyksestä kuulustelujen ja oikeudenkäyntien eri vaiheissa 235
- Kuvio 12. Kirjoittajan suhde Kalajoen kapinaan 298–299
- Kuvio 13. Colemanin vene ja Kalajoen kapinan mikro-makromekanismit 308
- Kuvio 14. Mikrotason tapahtumat yleistävälle makrotasolle välittävät mekanismit 312–313
-
- Kuva 1. Kalajoen keskusta 1950-luvulla 85
- Kuva 2. Nuorisoseurantalo 103
- Kuva 3. Nuorisoseurantalons sijainti 105